

Argumentace a argumentační fauly

Argumentace je v obecné rovině zařazována k procesu interpretace a rozhodování. Ke všem třem kategoriím se váže několik významných pojmů, které je třeba chápat předtím, že budou rozebírány jednotlivé argumenty.

Právo je produktem jazyka. **Jazyk** lze vymezit jako systém dostatečně určitých dorozumivacích prostředků, které mají ustálený význam a používají se pro vyjádření myšlenek. Nejčastěji jde o slova.

Slovo je znakem, tvořeným seskupením hlásek, kterému byl určen nějaký význam. Byl jim přisouzen dlouhodobým užíváním.

Pokud jde o význam, který chápe široká veřejnost, mluvíme o jazykové zvyklosti obecné. Některá slova mají však pro účely specifických skupin (lékaři, právníci, myslivci...) specifický význam. V takovém případě mluvíme o speciální jazykové zvyklosti. Ty mají před těmi obecnými při výkladu přednost. (Franz Bydlinski)

Pomocí slov lze definovat **pojmy**, jež jsou objektivními myšlenkovými odrazy (= abstraktní entity) relativně neměnných rysů předmětu poznání, jež shrnují výsledek poznávacího procesu.

Jelikož právo poznáváme zejména prostřednictvím právních textů, je důležité nezapomenout, čím jsou tvořeny - **písmem** - sadou znaků, které mají ustálený význam, a která se používá k zaznamenávání jazykových vyjádření.

Právní text je nejčastějším a nejvýznamnějším předmětem právní interpretace (viz. dále). Do velké míry je postaven na speciálních jazykových zvyklostech.

Předvědění

Souhrn znalostí a vědomostí interpreta, které má ještě před tím, než začne interpretovat danou právní otázku.

Předporozumění

Očekávání smyslu, které interpret má na základě svých dřívějších zkušeností a znalostí; racionální, ale i intuitivní úvahy nad právním případem.

Předsudek

Závěr na základě částečných (předchozích) informací.

Stereotyp

Váže se k problematice předsudků, přičemž označuje mentální reprezentace skutečných, stejně jako iluzorních, kladně i záporně vyznívajících rozdílů mezi jednotlivými lidmi a lidskými skupinami.

Sociální dilema

Situace, v nichž individuální racionalita vede ke kolektivní iracionalitě. (např. vězeňské dilema)

Částečné porozumění

Dílčí fáze interpretačního procesu.

Porozumění

Pochopení významu obsaženém v interpretovaném sdělení.

Iracionalita

Iracionální takový myšlenkový proces, jenž vede k závěru nebo rozhodnutí, které ve světle důkazů a s ohledem na dobu, jež byla k dispozici, nejsou to nejlepší, co se dalo dosáhnout. Příčin iracionality může být mnoho, nicméně pro účely argumentačních faulů uvedených níže uvádíme pouze několik.

- 1) Poslušnost
- 2) Konformita
- 3) Příslušnost ke skupině
- 4) Iracionalita v organizacích
- 5) Přehnaná důslednost (past)
- 6) Chybné užití odměn a trestů
- 7) Emoce

Myšlenkové chyby, které jsou zdrojem iracionality:

- 1) Ignorování důkazů, které svědčí proti našemu názoru
- 2) Zkresluje důkazy, které svědčí proti našemu názoru
- 3) Vytváříme souvislosti, které neexistují
- 4) Mylně určujeme příčiny jevů
- 5) Skutečnosti vykládáme mylně
- 6) Nedůsledné rozhodování a chybné sázky (spojené zejména s nespolehlivou pamětí)
- 7) Mylně odhadujeme pravděpodobnosti
- 8) Nadměrná sebedůvěra
- 9) Mylné hodnocení rizik
- 10) Mylné závěry
- 11) Intuice

Argument = úsudek

Klasický argumentační postup:

Pro potvrzení názoru T jsou předkládány výroky – premisy (předpoklady), které vedou ke konkluzi (závěru) argumentu.

Jsou zpravidla vytvářeny a předkládány za účelem změny přesvědčení nějaké osoby nebo skupiny osob, tj. argumenty mají své adresáty.

Argumentační výpověď

Argument je obvykle prezentován v širší výpovědi. Vedle premis a konkluze může dále obsahovat (v libovolném pořadí):

- počáteční úvahy
- vysvětlení a údaje mající vliv na pochopení premis
- připomenutí určitých faktů
- popis stavu věcí, vývoje problému...
- prvky, kterými se prezentuje fakt argumentace (pomocí slov *protože, poněvadž, tedy...*)
- podargumenty (argumenty podporující jednotlivé premisy)

- prvky, které ovlivňují adresáta (vzbuzují jeho zájem, udržují pozornost, vyvolávají emoce, estetické pocity, sympatie k argumentujícímu, omezují jeho kritičnost apod.)
- vyjádření vnitřních stavů řečníka

Argumentace často může probíhat za využití řečnických figur, tropů, zkratkovitých a neúplných vět, anekdot, citátů, příkladů, odkazů, otázek apod.

Argumentační výpovědi nemají předem stanovenou délku a mohou být vytvářeny v rámci diskuse.

Rozdíl mezi argumentační výpovědí a příčině-důsledkovou výpovědí:

Člověk nerozhoduje o svém narození, proto nemá právo rozhodnout o své smrti.

vs.

Měsíc vydává světlo, protože odráží sluneční světlo.

Občas je možné ponechat formulaci závěru na představivosti adresáta.

Pojem pornografie je velmi neurčitý. Pokud by byl vydán její zákaz, není jasné, co zakazujeme, a zákon přece musí důsledně vymezovat hranice mezi sférou zakázaného a dovoleného.

-> autor argumentuje proti zakazu pornografie

Jednoduchý argument = argument, v němž se každá z premis používá výhradně ke zdůvodnění závěru.

Rozlišujeme 2 typy zdůvodnění konkluze pomocí premis:

1. společné zdůvodnění – když k vyvození závěru potřebujeme všechny uvedené premisy
P1 Jan je právník.
P2 Každý právník zná občanský zákoník.
Z Jan zná občanský zákoník.
2. samostatné zdůvodnění – když každá z premis sama o sobě a nezávisle na ostatních podporuje konkluzi
3. smíšené případy.

Složený argument = argument, v němž jsou některé premisy využívány ke zdůvodnění jiných premis a tvoří tak tzv. střední člen (podargument) daného argumentu.

Logické klamy

Vychází z koncepce eristiky ze starého Řecka. Jde o vědomé i nevědomé postupy, které se zdánlivě dá vyvrátit nebo dokázat jakýkoli výrok. Konkrétní argumenty viz. níže. Obecně však můžeme hovořit o těchto kategoriích:

- 1) Klamy založené na manipulaci skutečnosti (fakta)
- 2) Jazykové klamy založené na víceznačnosti či nejasnosti pojmu nebo výroku.
- 3) Klamy založené na oslovení emocí

Formální omyl

= chyba v úsudku, který má být deduktivní, spočívající v mylné domněnce, že závěr logicky vyplývá z premis, přičemž o takové vyplývání nejde

např.

P1 Jestliže kočka je had, pak je obratlovec.

P2 Kočka je obratlovec.

Z Kočka je had.

Užití tohoto pravidla však může vést od pravdivých premis k nepravdivému závěru:

P1 Pokud je kočka had, pak je obratlovec.

P2 Kočka není had.

Z Kočka není obratlovec.

Omyl logický ve výpovědi

- a) omyl syntaktické nespojitosti – nesprávné gramatické vztahy
- b) omyl skutečné mnohoznačnosti
- c) nepřípustné seskupení slov – smysl jednotlivých slov a obrátů si vzájemně protirečí
- d) aliovokace – výpověď, která říká něco jiného, než chtěl říct autor (neznalost faktů, terminologie apod.)
- e) chyba nesrozumitelnosti – nezřetelný/neuchopitelný smysl
- f) chyby v definování

Argumenty v právní argumentaci

Dle Lukáše Hloucha jsou nejčastěji užívanými argumenty v právní argumentaci argumenty právně-logické. V tomto ohledu je však vhodné upozornit na skutečnost, že o logiku v užším smyslu (formální logika) se zde nejedná – spíše jde o topicko-rétorické figury. Logika je zde chápána ve smyslu racionality. Z toho mimo jiné pramení problém, že jejich kombinování v jednom konkrétním případě může přinášet rozpory ve výsledku. V logice je argumentace chápána jako dedukce vyvozená z premis, jejichž pravdivost je nesporná, nebo vysoce pravděpodobná. Rétorika charakterizuje tentýž proces jako souhrn způsobů přesvědčování – úsilí dosáhnout přesvědčení na základě zdůvodnění.

Užívání právně-logických argumentů pak vychází z předporozumění smyslu práva v konkrétních případech. Lze tedy říci, že neexistují žádná absolutně platná pravidla pro použití těchto argumentů, jen se na základě očekávaného smyslu práva dá v některých případech modelově vymezit situace, kdy bude jejich použití plausibilní a správné vzhledem k povaze věci.

Hybným momentem výběru určitého právního argumentu bude předporozumění interpreta a dále úsudek o vhodnosti použití takového argumentu na základě teleologické hodnotící úvahy.

Argumentum per analogiam (a simile)

Argumenty založené na užití metody analogie – porovnávání, srovnávání. V určitých případech lze použít stejný interpretační závěr, jako u případu jiného, lze-li mezi těmito případy shledat analogii.

Rozdělujeme dva základní formy analogie v právu – analogie legis a analogie juris.

Argumentum per analogiam legis

Buď je přímo uvedeno v právním předpise, že se má postupovat obdobně, nebo v případě, kdy interpret dojde k názoru, že jiné pravidlo v rámci právního řádu lze použít analogicky.

§ 76

(1) Byl-li člověk prohlášen za mrtvého, nevylučuje to důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu. Zjistí-li se, že je naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží; manželství nebo registrované partnerství se však neobnovuje.

(2) Byl-li proveden mylný důkaz smrti, použije se odstavec 1 obdobně.

V takovémto případě je použití analogie nezbytná.

Argumentum per analogiam juris

Dovození analogického vztahu interpretem v oblasti kdekoli v právním řádu.

Ústavní soud mj. dovedl per analogiím odpovědnostní vztah státu za škodu způsobenou nepřijetím právního předpisu, která je upravena pouze pro situaci nezákonného rozhodnutí či nesprávného úředního postupu.

Argumentum a contrario (per eliminationem)

Příkaz dovodit interpretační závěr z opaku. Nejde ani tolik o logické odvození, jako spíše o interpretační odkaz.

Věci jsou movité a nemovité

Nemovitosti jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.

Jízdní kolo nemá pevný základ a není spojeno se zemí.

Jízdní kolo není věc nemovitá.

V právu může být tento argumentační postup a závěr správný pouze v případě, kdy neexistuje právní pojem pro nějaký třetí druh, v tomto případě věcí. Typickým příkladem pro uplatnění argumentu a contrario je v soudní praxi *NEpřiznání náhrady nákladů soudního řízení účastníku, který byl zcela neúspěšný.*

Argumentum a fortiori

Argument na základě síly

Argumentum a minori ad maius

Argument od menšího k většímu (z hlediska intenzity) Uplatní se zejména při interpretaci zakazujících norem.

Tam kde je značkou zakázáno zastavení, je tímto zákazem vyjádřen i zákaz stání.

Argumentum ad maiori ad minus

Argument od většího k menšímu. Uplatní se zejména u opravňujících norem.

Podle Listiny základních práv a svobod je možné nucené omezení vlastnického práva ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu – platí-li to pro vlastníka, tím spíše to platí pro držitele.

Spolehlivost použití těchto argumentů je nicméně velmi diskutabilní, neboť jsou vždy kontextuálně podmíněné a nemusí vést ke správnému řešení.

Argumentum reductionis ad absurdum

Sktruktura tohoto argumentu je postavena na konstrukci fiktivního řešení, které je evidentně nepravdivé, resp. v oboru práva nesprávné. Vychází z premisy, že zákonodárce nejedná iracionálně – absurdní řešení nemůže být v souladu s vůlí zákonodárce.

Argumentum a rerum natura

Argument povahou věci. To samo osobě je velmi neurčitý pojem a v podstatě jde o argument zaměřený k samotnému smyslu práva v daném konkrétním případě. Při jeho použití interpreta zajímá rozumné uspořádání právního vztahu.

Argument a loco communi a argument a loco specifi

Obecné argumentační figury, kdy se argumentuje např. obecnými právními principy (právní jistota), popř. konkrétní právní případ, kterým lze argumentovat v jiném analogickém případě (srovnávací metoda, právní věty v soudních rozhodnutích).

Argument koherence či bezrozpornosti

Stejně jako např. pro (právní) normativní systém platí (v ideálním případě) princip bezrozpornosti, i pro právní argumentaci by měl být typický. Tento požadavek není jen formálním kalkulem, nýbrž základním sociologickým požadavkem na fungování práva. Vzhledem k existenci složitých případů, nebo ještě obecněji – právních principů, lze uvažovat o situacích, kdy budou existovat dvě konkurenční výkladové alternativy v různých argumentačních řetězcích.

Argument a compludine

Argument úplnosti. Smyslem tohoto argumentu je zabránit vzniku argumentačních mezer nebo skoků, které znepřehledňují argumentační řetězec.

Chybou v tomto kontextu by potom byla absence uvedení, že ke zranění jedné osoby došlo v návaznosti na sebeobraně druhé osoby (čímž se mění zcela charakter i výsledek případu).

Argument systematický

Opět vychází z postulátu racionality právní argumentace. Stěžejním kritériem použití jednoho argumentu je souvislost s tím, který je již kontextuálně korektně použit.

Argument historický

Doplňuje argumentační řetězec o časoprostorový prvek. Zejména dobu účinnosti právní normy, subjektivní úmysl zákonodárce, společenské souvislosti spojené se vznikem právní normy apod.

Argument teleologický

Způsob argumentace zaměřený na její cíl. Důležitý je zejména v situacích, kdy očekávaný smysl interpretace je zpochybněn jinými interpretačními závěry.

Argumenty psychologické, sociologické a ekonomické

Tyto argumenty se použijí v právní argumentaci pouze podpůrně. Mají za cíl akcentovat motivy lidského jednání, výstupy empirických výzkumů či efektivitou právní argumentace.

Argumenty eristické

Argumenty řečnické, které nemají korektní průběh. Zde se řadí většina argumentů, které můžeme považovat za argumenty obecně řečnické. Opět zde neuvažujeme o principu formální logiky, na které by fungovaly, spíše o jakýchsi reálně působících právnických úsudcích. Stěžejním hodnotícím kritériem je tedy racionalita/iracionalita. Mezi eristické argumenty patří např.:

Argumentum baculinum (důkaz sociální převahou)

Argument, který je postaven ne na racionalitě, ale na strachu z použití síly. Obecně by tento argument mohl vypadat takto:

Pokud nepřijmeš x, uplatním na Tobě negativní následek.

Tati, proč musím umývat nádobí?

Protože jinak budeš zavřený ve svém pokoji a seberu Ti telefon.

Argumentum ad ignorantiam (využívání neinformovanosti posluchačů)

Neporazitelná ignorance

Trvání na tvrzení bez ohledu na to, jak kvalitní protiargumenty jsou předkládány.

Je mi jedno, co tvrdí experti, mě nepřesvědčíš, já vím své.

Nebo:

Takových statistik a příkladů ti můžu přinést stovky, já uznávám jen to, co jsem sám zažil a co mi říká zdravý rozum.

Pokud zcela rezignujeme na to, že existují prokazatelná data a poznatky z důvěryhodných zdrojů, nemá cenu se o diskusi ani snažit. Alternativou je pak totiž pouze jednání na základě domněnek a pudů, které zákonitě nemůže přinést rozumné řešení.

Zdravý rozum

Používá se, když dotyčný nemá fakta a informace, a přitom nechce vypadat neinformovaně. Používáním tohoto faultu přechází diskutující do protiútoků, který staví na tom, že druhá strana „zdravý rozum nemá“.

Co je mi po tom, co říkají XY, můj zdravý selský rozum mi říká, že z míchání různých kultur nemůže nikdy vzejít nic dobrého.

Argumentum ad misericordiam (působení na city)

Apel na strach

Já bych se teda s feťákama vůbec nemazal. Užij si, až ti nakazí tvoje dítě AIDSem.

Silný důraz na emoce a vyvolání strachu má v tomto případě ukončit diskusi o hledání řešení konkrétního společenského problému ve prospěch radikálního řešení.

Argumentum ad personam (nikoli však v neutrálním smyslu, ale ve smyslu zesměšňování protivníka = věcně irelevantní argumenty)

Útok ad hominem

Útok na diskutujícího, upozorňování na jeho záporné vlastnosti, namísto zpochybnění argumentu jako takového.

Ty jsi úplný idiot, jak můžeš tvrdit, že ...

Stačí mi, když se podívám na fotku na tvém profilu a je mi jasné, proč plácáš takové nesmysly.

Je vždy snazší znevěrohodnit člověka osobním útokem, než pečlivě předkládat podložené argumenty.

Argumentum ad vanitatem

Snaha získat odpůrce lichocením, poklonami, které ale vůbec s argumentem nesouvisejí.

Taková pěkná dívenka se přeci nebude bát, že ne?

Argumentum ad populum (využívání skupinových instinktů a vášní)

Nejsem rasista, ale ...

Dotyčný se tímto nebo podobným úvodem snaží distancovat od negativního hodnocení, které by mohlo následovat po vyřčení konkrétního názoru. Pokud si je dotyčný jistý svým tvrzením, není nutné se snažit tímto úvodem cokoli maskovat.

Nejsem rasista, ale je nejvyšší čas, aby Cikáni odešli zpět do Indie, odkud přišli.

Americký sen je mrtvý. Když mne zvolíte, přivedeme ho zpět lepší, než byl kdykoli dřív!

Argumentum ad verecundiam (odvolání se na autoritu, neznámou autoritu, autoritu uznávanou protivníkem...)

V obecné rovině má argument tuto formu:

Podle osoby AB, je x pravda.

Tedy, x je pravda.

Odvolávání se na (často falešnou) autoritu

Diskutující používá nějakou autoritu jako důkaz o pravdivosti argumentu. Často se jedná o autoritu, která ovšem nemá s daným tématem příliš společného: „Podle XY je toto pravda, proto je to pravda.“

Učitelka nám vždycky říkala, že ...

V televizi říkali, že ..., proto ...

Jarda Jágr taky říkal, že ..., takže je jasný, jak se věci mají.

Odvolávání se na anonymní autoritu

Odvolávání se na někoho, kdo není znám. Například:

Můj známý mi říkal, že v lékárně viděl Romy, jak dostávají léky zadarmo

Kámošovi mého bratra se stalo, že ...

Vědci dokázali, že...

Takto vznikají klasické hoaxy. Velmi zřídka se jedná o zkušenost reálného člověka, nebo někoho, koho dotyčný skutečně zná. Takové informace se v mailech, na blozích či sociálních sítích objevují bez uvedení zdroje či autora, aby nebylo možné informaci ověřit.

Argumentum ad veritatem (odvolání se na notorietu)

Všichni přece vědí...

Tento populární faul stojí na jednoduché úvaze, že pokud něco říká více lidí, tak to musí být pravda.

Zeptej se, koho chceš, každý ti potvrdí, že s Romy se nedá žít.

Každý přece ví, že Romové nechtějí pracovat.

V první řadě chybí důkaz, že to všichni říkají, a i kdyby to skutečně říkali všichni, neznamená to, že to je pravda. Takové generalizace nemají pro diskusi žádnou hodnotu.

Klamná analogie

Použití analogie je poměrně obvyklou metodou posílení přesvědčivosti argumentu. Pokud je však použita analogie, která nemá přímou racionální souvislost, nebo je postavena na chybném základě, jedná se o další z argumentačních faulů.

Právní předpisy na úrovni zákonů mají s ohledem na své označení stejnou vlastnost jako přírodní zákony, jsou neměnné.